

WB 162 Hoe ontstaat spelling in je hoofd?

Opdracht gemaakt door Geertje van der Pas, educatief redacteur

Bijna iedereen kent de regel dat een persoonsvorm in de tegenwoordige tijd tweede persoon enkelvoud gevormd wordt door de 'stam' plus een 't'. Bijvoorbeeld: "Piet houd+t van Jan". Toch gebeurt het wel eens dat je per ongeluk "Piet houd van Jan" schrijft, zeker als de woordvolgorde wat ingewikkelder is, bijvoorbeeld: "Sindsdien weet ik dat Piet, die sinds zeven jaar mijn buurman is op Terschelling, van Jan houd". Door het over te lezen en er nog eens goed over na te denken is bijna iedereen wel in staat die fout te verbeteren. Maar toch stond hij er in eerste instantie in. Hoe kan dat gebeuren terwijl je de regels wel kent? Het is niet zomaar een schrijffout zoals in "Hoe kan dat?" of in "Jan koopt en boek", daarvoor komen -d, -t of -dt-fouten te vaak en te structureel voor.

Als je in je hersenen abstracte regels hebt zitten die op een of andere manier in staat zijn om heel snel taal te genereren, dan zou je verwachten dat je geen of altijd dezelfde fouten maakt. Op die manier is het moeilijk te verklaren waarom je soms een persoonsvorm met een verkeerde uitgang opschrijft. Daarom gaan sommige moderne taalwetenschappers ervan uit dat taalproductie voor een groot deel werkt op basis van voorbeelden die in hun geheel in je hoofd zitten. Als je "houdt" moet schrijven, dan doe je dat op basis van allemaal voorbeelden van het volledige woord "houdt" in je geheugen en niet op basis van de regel "houd+t". Wel kun je het achteraf beredeneren met de regel, die je trouwens op school hebt geleerd en niet altijd al geweten hebt!

Als je "Sindsdien weet ik dat Piet, die sinds zeven jaar mijn buurman is op Terschelling, van Jan houd" schrijft, dan hebben je hersenen voor het schrijven van "houd" het verkeerde voorbeeld gekozen. Deze foute keuze kan gekomen zijn doordat "houd" heel ver van "Piet" af staat in de zin. Eventueel kan het zelfs nog beïnvloed zijn door het eerstpersoonswoord "ik" aan het begin van de zin. Of doordat je net een aantal keer het woord "houd" hebt zien staan, waardoor het meer vooraan in je geheugen zit.

Doel

Ontdekken hoe complex spelling is en kennis maken met wetenschappelijk onderzoek hiernaar.

Opdrachten

Bekijk eerst het filmpje WB 162.

Ooit heb je leren spellen, maar nog steeds maak je soms fouten. Hoe komt dat nu? Je kent de regels, maar blijkbaar pas je ze niet altijd toe. Worden de regels verdrongen door andere prikkels en ervaringen in je hersenen?

Leren spellen kun je op de volgende vier manieren leren:

- auditieve inprenting = nadruk ligt op de klankvorm van een woord; woorden worden in klanken of in klankgroepen verdeeld;
- visuele inprenting = nadruk ligt op de visuele vorm van het woord; hoe ziet het woord er uit;
- beregeling = aanleren van spelling met behulp van regels;
- analogie = leren spellen van een woord door gebruik te maken van de overeenkomsten met andere woorden (bakken gaat als katten).

Opdracht 1: Leren spellen

a. Weet jij nog hoe jij ooit hebt leren spellen? Kies uit de bovenstaande vier manieren. Misschien heb je meerdere manieren gebruikt?

b. In het Wisebit-filmpje wordt de vraag gesteld of onze hersenen een taalmachine zijn of een

kaartenbak. Schrijf op welke argumenten het filmpje gebruikt voor de taalmachine en welke voor de kaartenbak.

c. Wat denk je zelf? Kies je voor de kaartenbak of de taalmachine? Of allebei?

d. In onderstaand artikel van Kennislink wordt een experiment met studenten beschreven:

<http://www.kennislink.nl/publicaties/kuchde-toste-en-turfte>.

Lees het artikel en voer in tweetallen hetzelfde experiment uit.

Stappen

* Onderdeel 1:

1. Bedenk 10 werkwoorden die je niet zo vaak tegenkomt. Schrijf de ik-vorm in de tegenwoordige tijd op.

2. Lees deze ik-vorm aan de ander voor. Die schrijft de ik-vorm in de verleden tijd op.

3. Draai daarna de rollen om.

Onderdeel 2:

4. Bedenk weer 10 werkwoorden die je niet zo vaak tegenkomt. Schrijf de wij-vorm in de tegenwoordige tijd op.

5. Lees deze wij-vorm aan de ander voor. Die schrijft de ik-vorm in de verleden tijd op.

6. Daarna draai je de rollen weer om.

Wat zijn de resultaten? Hoeveel fouten maakten jullie bij de eerste test en hoeveel bij de tweede?

Formuleer jullie conclusie in eigen woorden.

Vergelijk jullie conclusie met die van de andere leerlingen uit de klas.

e. Zoek op Kennislink naar andere artikelen die over spelling gaan en maak van het artikel dat je het meest interessant vindt een samenvatting van maximaal 300 woorden.

Opdracht 2: Synoniemen

In het Wisebit-filmpje zie je twee synoniemen van het woord 'vergelijkbare'.

a. Welke zijn dat?

b. En welk synoniem zit er in het filmpje voor het woord 'onjuiste'?

c. Bedenk zelf minstens twee synoniemen voor drie andere woorden die je in het filmpje ziet.

Opdracht 3: Woordenmixer

Het schijnt niet zoveel uit te maken in welke volgorde de letters van een woord staan. Als de eerste en de laatste letter op de juiste plaats staan kun je de meeste woorden zonder problemen lezen. Dit komt doordat je hersenen geen aparte letters lezen, maar hele woorden.

Op internet hebben ze hiervoor een woordenmixer gemaakt:

<http://www.minkukel.com/nl/woorden/mixer01.php>

Probeer het eens uit.

Heeft dit te maken met de kaartenbak in je hersenen? Of met de taalmachine?